

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Узагальнено стан розвитку експорту на Харківщині на основі інтегральної оцінки фінансового стану підприємств-експортерів.

Ключові слова

Експорт, фінансовий стан, управління.

Одним із найважливіших етапів формування та функціонування на підприємстві дієвого організаційно-економічного механізму експортної діяльності підприємства є оцінка його ефективності [2 – 4, с. 15]. Після прийняття рішення керівним органом щодо експортної діяльності (у формі плану, господарського договору, контракту та ін.) забезпечується його реалізація за допомогою певного виконавчого механізму. Заключний етап управління – оцінка результатів реалізованого рішення, яка базується на результатах аналізу господарської діяльності підприємства-експортера.

Оцінка стану підприємства становить інтерес для широкого кола суб'єктів ринку: підприємства-експортера, яке повинно об'єктивно оцінювати результати своєї діяльності; потенційних інвесторів; кредиторів та постачальників; партнерів по бізнесу; сторонніх структур.

Звичайно, повну картину ефективності діяльності підприємства може дати внутрішній якісний аналіз фінансової, інвестиційної та операційної діяльності, з допомогою якого можна виявити гострі для підприємства проблеми його діяльності. При цьому важливого значення набуває факторний аналіз основних результативних показників: прибутку (збитку), рентабельності, собівартості виробництва за видами продукції та видами витрат; пошук точки беззбитковості; фінансовий аналіз інвестиційних проектів.

Використовуючи Методику інтегральної оцінки інвестиційної

привабливості підприємств та організацій і Методику поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій, що розроблені Агентством України з питань запобігання банкрутству, на основі даних публічної фінансової звітності підприємство може провести зовнішній фінансовий аналіз результатів своєї діяльності [8; 9].

Питання знаходження часткових аналітичних показників діяльності підприємства достатньо повно висвітлено в науковій літературі. Однак для оцінки ефективності експортної діяльності підприємства, по-перше, необхідна власна система показників, а по-друге, – комплексна, ефективна та водночас проста методика оцінки, яка би враховувала всі часткові показники діяльності підприємства-експортера. Це і визначає мету дослідження.

Завданням статті є розробка методики оцінки ефективності експортної діяльності підприємства.

Методику формування узагальнюючого показника комплексної оцінки експортної діяльності підприємства можна представити у розрізі семи етапів:

1. Формування масиву спостережень ймовірних вихідних показників оцінки.

На даному етапі пропонуються часткові показники, які б враховували особливості фінансового стану експортоорієнтованого підприємства. Об'єкт, що характеризується системою кількісних показників,

може бути представлений у вигляді точки для вектора у багатовимірному просторі показників. Тоді значення показників, що описують об'єкт, будуть визначати його координати у цьому просторі.

2. Для проведення порівняльного аналізу за допомогою методів багатовимірного статистичного аналізу необхідно здійснити попереднє перетворення вихідних значень показників – стандартизацію. Оскільки елементи є неоднорідними, так як відображають різні аспекти діяльності підприємства та мають різні одиниці вимірювання, тому вихідний набір показників перетворюють так, що при переході від початкової сукупності опису об'єктів до нового опису, середнє значення показників сукупності дорівнювало б нулю, а дисперсія – одиниці.

Стандартизація значень показників дозволяє всі вихідні показники вважати рівноважними, повинна забезпечити універсальний характер використання даних для оцінки. Дослідження заданого у такому виді інформаційного масиву дозволяє використовувати методи багатовимірного статистичного аналізу для вирішення задач типології, тобто поділу множини на групи однорідних елементів.

3. Побудова координат “ідеалізованого” об'єкта-підприємства – точки-еталону. За характером впливу кожного з них на рівень розвитку об'єктів всі параметри підприємства умовно поділяють на стимулятори та дестимулятори. Фактори, що мають стимулюючий вплив на рівень технічного розвитку об'єкта, – це стимулятори; фактори, що мають негативний, гальмуючий вплив, – дестимулятори.

Координатами точки-еталону можуть також бути задані еталонні або бажані значення відповідних коефіцієнтів.

4. Присвоєння коефіцієнтів ієрархії.

Стандартизація показників, що характеризують ефективність експортної діяльності підприємства, має свої негативні наслідки, що полягають у тому, що кожен стандартизований показник відображає в середньому однаковий вплив на відстань між об'єктами, що досліджуються. Для елімінування негативного впливу цього явища можна ввести коефіцієнти ієрархії, що розподіляють показники за їх вагомістю та роллю у дослідженні впливу на експорт.

Для побудови коефіцієнтів ієрархії розраховується критична відстань [10].

Далі для кожного показника діагностичного набору знаходять всі відстані, що не перевищують критичну відстань, розраховують їх суму, обирається показник з максимальним рівнем, коефіцієнт ієрархії якого дорівнює одиниці. Інші коефіцієнти розраховуються як відношення відповідної суми відстаней показника до максимальної суми.

У такий спосіб обраними є ті відстані між показниками, що лежать ближче один до одного. Ці відстані відображають найтісніший зв'язок між показниками.

Коригування діагностичних ознак полягає у множенні значень кожного показника на відповідний йому коефіцієнт ієрархії.

5. Побудова та інтерпретація таксономічного показника рівня розвитку об'єкта. Задача зводиться до визначення відстані у n – мірному евклідовому просторі E^n між точками-об'єктами та точкою-еталоном.

Відстань можна обрахувати за формулами евклідової відстані, зваженої евклідової відстані, Хемінгової відстані, які є частинними випадками загальної відстані Махаланобіса [6]. За всією сукупністю об'єктів визначається середня оцінка функції відстані.

Таксономічний показник – це синтетична величина – рівнодіюча всіх показників, що характеризують одиниці сукупності, яка досліджується. Це дозволяє лінійно упорядкувати елементи даної сукупності й отримати ранжовану послідовність показників рівня розвитку підприємства від найгіршого до найкращого.

Показник рівня розвитку служить для статичної характеристики множини об'єктів, а також динаміки змін наборів досліджуваних показників. З його допомогою можна оцінити “середній” рівень значень показників, що характеризують діяльність підприємства у певному періоді.

6. Детальний аналіз показників діяльності підприємства.

Після знаходження «рівнодіючої» значень всіх показників, для оцінки їх впливу на отримані результати необхідно проаналізувати кожен показник окремо (або найбільш значущі), провести якісний аналіз експортної діяльності підприємства, зробити факторний аналіз прибутку (збитку), рентабельності, собівартості виробництва за видами продукції та видами витрат, пошук точки беззбитковості та ін. [5].

За допомогою наведеної вище методики ми проаналізували ефективність експортної діяльності 17 підприємств-експортерів Харківської області. Координатами еталонного об'єкта обрано максимальні та мінімальні значення стимуляторів та дестимуляторів відповідно. Значення коефіцієнтів ієрархії наведено у [1].

Розрахуємо значення таксономічного показника рівня розвитку підприємств (таблиця 1).

На основі результатів аналізу даних можна зробити висновок, що основна маса підприємств має рівень таксономічного показника у два рази нижчий за еталонний, що свідчить про неефективний механізм експортної діяльності на підприємствах Харківського регіону. Виключення становить ЗАТ “Південкабель”, рівень таксономічного показника якого перевищує середній, але також потребує поліпшення.

Результати детального аналізу значень показників експортної діяльності підприємств дозволяють зробити висновок, що підприємствам-експортерам необхідно підвищувати рентабельність експортної продукції, рівень виконання зобов'язань за експортними контрактами, знижувати витрати на збут експортної продукції.

Отже, на основі методу порівняльного багатовимірного аналізу (методу таксономії) розраховано таксономічний показник рівня експортної діяльності підприємств. Цей показник представляє собою синтетичну величину, яка є рівнодіючою всіх різноспрямованих показників, що характеризують експортну діяльність підприємства. Він дозволяє лінійно впорядкувати елементи сукупності, комплексно оцінити ефективність організаційно-економічного механізму експортної діяльності підприємства в динаміці або порівняти його рівень з іншими підприємствами.

Таблиця 1. Результати ранжування підприємств-експортерів на основі таксономічного показника

Назва підприємства	Місце	Значення таксономічного показника
ЗАТ «Південкабель»	1	0,672
ХВО «Протон»	2	0,487
ВАТ «Серп та молот»	3	0,470
ВАТ «Коннектор»	4	0,465
ВАТ «Лозівський ковальсько-механічний завод»	5	0,448
Харківський завод транспортного устаткування	6	0,430
ВАТ «ХарківУАЗсервіс»	7	0,413
АТ «Хартрон»	8	0,413
Харківський релейний завод	9	0,410
ВАТ «Харківський тракторний завод»	10	0,402
ВАТ «Електромашини»	11	0,389
ВАТ «Харківський підшипниковий завод»	12	0,384
ВАТ «Харківський метизний завод»	13	0,380
ВАТ «Дергачівський завод турбокомпресорів»	14	0,372
ВАТ «Куп'янський ливарний завод»	15	0,313
ВАТ «Завод спецтехобладнання»	16	0,301
ВАТ «Чугуївська паливна апаратура»	17	0,292

Література

1. Бубенко, С.П. Інтегральний показник фінансового стану підприємств-експортерів [Текст] / С. П. Бубенко // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – № 506. Серія: «Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих вчених м. Харкова». Частина 1. – Харків, 2001. – С. 177–180.
2. Бубенко, І. В. Економічна безпека підприємства (організації) [Текст] / І. В. Бубенко, С. П. Лук'янець // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва: Збірник матеріалів міжнарод. наук.-практ. конфер. 14–15 грудня 2007 р. – Ч.1. – Х.: Вид-во ХНАДУ, 2007. – С.101–104.
3. Бубенко, І. В. Управління експортною діяльністю підприємства [Текст] / І. В. Бубенко, С. П. Лук'янець, В. П. Разінкова // Економічний простір: Збірник наук. праць. – № 8. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2007. – С. 129–134.
4. Бубенко, І. В. Шляхи залучення інвестицій для підвищення експортного потенціалу підприємства [Текст] / І. В. Бубенко, С. П. Лук'янець, В. П. Разінкова // Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конфер. молодих вчених «Управління інноваційним розвитком підприємств України в умовах світових інтеграційних процесів». – Том 1. – Дніпропетровськ: ПДАБА. 2007. – С.11–12.
5. Бубенко, С. П. Особливості використання інструментів регулювання експортно-імпортних операцій підприємств [Текст] / С. П. Бубенко, К. І. Мельникова // Вісник ХДЕУ. – 2001. – № 2 (18). Спецвипуск. – Х., 2001. – С. 101–104.
6. Кучин, Б. Л. Научно-техническое прогнозирование развития систем газоснабжения [Текст] / Б. Л. Кучин, А. Д. Седых, Л. А. Овчаров. – М. : Недра, 1987. – 256 с.
7. Лук'янець, С. П. Страхование экспортных кредитов в системе международной торговли [Текст] / С. П. Лук'янець, І. В. Бубенко. Междунар. науч.-практ. конфер. «Наука и информационное пространство». : Сб. науч. тр. – Том 2. – Днепропетровск: ПГАСА, 2007. – С. 43–45.
8. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій: Затв. наказом Агентства з питань запобігання банкрутству від 23 лютого 1998 р. № 22 [Текст] // Держ. ін форм. бюл. про приватизацію. – 1998. - № 7.
9. Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій: Затв. наказом Агентства з питань запобігання банкрутству від 27 червня 1997 р. № 22 [Текст] // Держ. ін форм. бюл. про приватизацію. – 1997. - № 12.
10. Плюта, В. Сравнительный многомерный анализ в экономических исследованиях: Методы таксономии и факторного анализа [Текст] / В. Плюта; пер. с пол. В.В. Иванова; науч. ред. В. М. Жуковской. – М. : Статистика, 1980. – 151 с.